

УДК 633.522:631.52

Вировець В.Г., доктор сільськогосподарських наук, професор

Верещагін І.В., молодший науковий співробітник

Дослідна станція луб'яних культур Інституту сільського господарства північного сходу НААН України

ПЕРШІ КРОКИ В СЕЛЕКЦІЇ НЕНАРКОТИЧНИХ КОНОПЕЛЬ НА ЗБІЛЬШЕННЯ ВМІСТУ ОЛІЇ

Коноплі посівні (*Cannabis sativa* L.) займають поважне місце у списку олійних культур. В районах середньоросійського коноплярства ця культура тривалий час слугувала значним джерелом рослинних ліпідів для населення. Олія насіння конопель належить до групи висихаючих та широко використовується у промисловості для виготовлення оліфи, лаків, фарб, лінолеуму та ін. Встановлено, що в склад олії конопель входять як насичені (пальмітинова, стеаринова) так і ненасичені жирні кислоти (олеїнова, лінолева, ліноленова).

В якості досліджуваного матеріалу були використані сортозразки та гібриди конопель колекції Інституту луб'яних культур та фітофармацевтичної сировини НААН: Гляна, Глухівські 46, Зоряна, ЮСО-31, Глесія, ЮСО-14, ЮСО-14 CROP (Канада), CRS-1 (Канада), Глухівські 66, Глухівські 58, CRAG (Канада), Глухівські 77, Глухівські 33, Глухівські 57(М), Лінія Одномонні 9ЧС, CFX-1 (Канада), Глухівські 18/Глухівські 77, ЮСО 14/Глухівські 77. Також ми попередньо визначили рівні ранжування вмісту олії. Так, низький рівень олійності займають зразки, вміст олії в насінні яких не перевищує 30%. Середній рівень олійності визначено від 30,1 до 34,0%, високий – вище 34,0%.

Дослідження на вміст олії проводили за методикою Рушковського (визначення вмісту олії за знежиреним залишком). Для проведення селекційної роботи з досліджуваним сортом заклали селекційний розсадник з дотриманням просторової ізоляції з метою перешкоджання запиленню рослин конопель сорту Гляна пилком іншого сорту. Насіння висівали при пло-

щі живлення 50×10 см. Збирання проводили у фазу біологічної стиглості. Рослини були висушені та обмолочені за допомогою стеблової молотарки. Найбільш продуктивні рослини з відсутністю канабіноїдних сполук відбиралися для закладання селекційного розсадника наступного року.

З метою перевірки та всебічної оцінки селекційного матеріалу, частина елітного насіння була висіяна у розсаднику оцінки в умовах селекційно-насінницької сівозміни інституту. Розсадник закладали у 2-х повторностях. Насіння висівали при площі живлення 30×5 см. Рослини збирали у фазу біологічної стиглості, висушували та обмолочували за допомогою снопової молотарки.

Результатами досліджень встановлено, що досліджені сорти та зразки конопель інституту виявляють неоднорідність досліджуваного матеріалу за вмістом олії, який коливається від 25,80 до 36,80%. З цього числа було обрано перспективний сорт Гляна, який відзначається високою продуктивністю, дуже високим ступенем стабільності ознаки однодомності, а також відсутністю канабіноїдних сполук.

З числа елітних рослин сорту Гляна, вирощених у 2008 р., були відібрані найбільш перспективні сім'ї. Так, середній вміст олії рослин урожаю 2009 р перевищує такий у 2008 та 2010 р. Останнє пояснюється, очевидно, екстремально високою температурою повітря та недостатньою кількістю опадів протягом періоду вегетації.

Протягом 2009-2010 рр. тривала оцінка та порівняння сорту Гляна зі стандартом ЮСО-31 за вмістом олії. У 2009 р. Гляна дещо поступається стандарту за цією ознакою (різниця складала 0,37% олії), а в 2010 р. переважає стандарт на 0,07%, однак загальний вміст олії в насінні рослин нижчий, ніж у рослин оціночного розсадника, вирощених у 2009 р.; останнє, очевидно, спричинене кліматичним фактором: аномально високою температурою повітря та недостатньою кількістю опадів протягом вегетаційного періоду.